

nak. Üdítő volt megtapasztalni, hogy a téma mennyi kreatív megoldásra adott lehetőséget, és ezeket a kínáló lehetőségeket mennyi játéköttellettöltötték meg a játékosok. Egyediségében, szabadságában kiemelkedő előadás született, de talán éppen a téma közelsége miatt, nehezen engedte meg a személyes élmény kialakulását a tudományok világától távolabb lévő befogadó számára.

A Földes másik előadása, a nap végén sorra kerülő *Történet a hetedik* embert próbáló vállalkozás volt mind az alkotók, mind a nézők részéről. Morris Panych észak-amerikai drámaíró műve tulajdonképpen a hetedik emelet párkányán játszódik, dialógusai pedig az oda felmászó, illetve a szobákból kitekintő emberek beszélgetéseiből állnak. Szűcs Tamás rendező óriási energiákat ölt a díszlet realista megvalósításába, és elsőre valóban impozánsnak tűnt a nézőtérrel párhuzamosan felállított 8 méter széles korlátsor. Az előadás során azonban kiderült, hogy ez a térszerkezet nagyon lekorlátozza és azáltal megnehezíti a játékosok helyzetét, akiknek csak minimális akciók kivitelezésére volt lehetőségük, és minden energiájukat a szövegmondás által felkínált lehetőségek kihasználására kellett fordítaniuk. Nem meglepő, hogy emiatt a játék néhol statikussá vált, de ez nem a játékosok hiányossága volt, sőt! Nagyon ritkán látni ennyire egységes és tehetséges csapatot diákszínházi előadásban. Kiemelkedő karakteralakítások sora volt jellemző a produkcióra, a főhőst megformáló színjátész pedig nagyívű alakítással tette még emlékezetesebbé az előadást. Sajnos a csoport egy része kilép a középiskolai keretek közül, csak remélni tudom, hogy ennek a nagyszerű műhelynek, sikerül betölteni az utánuk maradt űrt.

Az idei regionális találkozó kiemelkedő élménye volt a Zrínyi Gimnázium www.gondolatabreszto.com előadása. A világ teremtésének és isteni működtetésének ábrázolására egy számítógépes játékprogram készítésének folyamatát felhasználó előadás a téma népszerű és máshol is látott megoldásai mellett a közösségi színház formáját felhasználva egyedi ötleteket is tartalmazott. Lukács Ákos előadásának középpontjában az egyéniség lázadása áll, a formalizált világból kitörni vágyó hős sorsát kísérhetjük nyomon, melyet a 11. osztály gazdag színházi eszköztárral jelenít meg. Ez a forma egyéni alakításokra kevésbé ad lehetőséget, bár Puskás Balázs ebben a szerepben is lubickol. A kidolgozott ötletek nagyszerű megvalósítása mellett, az előadás kapcsán óhatatlanul felmerül a kérdés, tud-e ebben a témában újat mondani a produkció a nézőknek, s bár ezt illetően nálam is van kérdőjel, a közös gondolkodásnak és alkotásnak az ereje, lendülete és tehetsége minden ilyen jellegű hiányomért gazdagon kárpótolt.

Összességében idén is remekül szervezett, és kiváló hangulatú találkozón vehettünk részt, egyértelműen megtapasztalva, hogy az észak-magyarországi régióban pezsgő diákszínházi élet van, jól működő, olykor kísérletező műhelyekkel. Nagyon bízom benne, hogy jövőre még szélesebb bázissal fog megvalósulni a fesztivál.

A diákszínházi országos fórumai

I. Országos Diákszínházi Fesztivál – zöld szekció

Miskolc, 2018. április 13-15.

Jászay Tamás

Néhány alapvetés az elejére, hogy ne kelljen később magyarázkodni. Bő évtizede, mióta zsűritagként újra és újra részt vehetek az Országos Diákszínházi Egyesület munkájában, nem találtam még választ arra az egyszerű kérdésre, hogy kell-e, szabad-e díjakat osztani a regionális és/vagy az országos találkozókra. Nem tudhatjuk, hogy egy arany minősítés viszályt szít vagy szárnyakat ad, hogy egy, a zsűri gondatlansága, fáradtsága, hozzá nem értése stb. (nem kívánt rész törlendő) miatt oda nem ítélt elismerés maradandó károkat okoz-e, hogy egy kiugró, nagy teljesítmény a megváltozott játékos körülmények miatt (új helyszín, nem működő technika, a játékosok eredeti állapotának felidézhetetlensége, hogy csak a leggyakoribbakat említek) a semmibe zuhan-e, és így tovább. Nincs nálam a bölcsék köve, de abban biztos vagyok, és akkor

ez most egy állásfoglalás lesz, hogy egy megalapozott szakmai vélemény által komoly munkáért odaitélt díj, akkor is, ha nem jár vele anyagi elismerés, igenis rengeteget jelenthet egy áldozatos pedagógusnak – iskolán kívül és belül egyaránt.

A verseny vs. szemle nézetének kitartó versengése közben minden évről jut kétszer annyi ellenérv, aztán valahogy mégsem változik semmi. Nem igaz, amit írok, mert igenis van változás: az idén életbe lépett új fesztiválszisztémát, a leginkább kiemelkedő és a leginkább ígéretes előadások szétválasztását és megmutatását például nagyon fontos lépésnek érzem. Gyerekbetegségei még vannak a dolgoknak, de ezek egyrészt mind orvosolhatók, másrészt úgysem érdeklik az olvasót, hagyjuk is őket. Ami viszont lényeges: az a tizenhét előadás, ami lehetőséget kapott,

hogy április közepén Miskolcon fellépjen, hűen reprezentálja mindazt, amit ma Magyarországon diákszínházasnak hívunk. A figyelmes olvasó érzékelheti ebben a mondatban az óvatos távolságtartást, és igen, a következőkben ki fog derülni, hogy némelyik előadással szemben volt vagy van bennem komoly ellenérzés. Vagy inkább értetlenség, kétely, kérdés. De akármilyen legyen az én vagy kiváló zsűritársaim (Prohászka Fanni színművész és Háy János író, költő) véleménye egy-egy témáról, alakításról, jelenetről, színházi vagy dramaturgiai megoldásról, egy dologról nem feledkeztünk meg ez alatt a három nap alatt: a mi „zöld” szekciónkra jutó kilenc előadást a fesztivált megelőző hetekben szakértő kollégák az adott régió mezőnyében a legjobbnak találták. A következőkben minden örömem és nyűgöm ennek a mondatnak a fényében értelmezendő.

A kilenc előadást önkényesen négy csoportba osztottam e beszámoló kedvéért: a külföldi (három előadás) és a magyar (két előadás) többé-kevésbé klasszikus szövegek mellett három előadás a népszerű etüdös építkezést választotta. És volt egy, ami nagyvonalúan írt felül minden létező skatulyát vagy kategóriát, erről szívesen majd a cikk végén.

Hogy a szervezők meg akarták-e tréfálni a közönséget és a zsűrit, nem tudhatom, de nyolc órán belül látni a Shakespeare Hamletje, Ibsen Peer Gyntje és Csehov több drámája nyomán készült előadásokat nem hétköznapi próbatételnek bizonyult.

A nyíregyházi 6-Lett avagy Done női *Hamletjéről* már írtam részletesen (lásd a nyíregyházi regionális találkozóról szóló beszámolót a 21. oldalon – *A szerk.*), most csupán annyit jegyeznek meg, hogy a megváltozott játsszói körülményekhez kiválóan alkalmazkodott Vona Éva rendezése. Második nézésre is megfelelő szilárdságúnak bizonyultak a dramaturgiai változtatások, értelmezettek a szereplők közötti viszonyrendszerben érvényesülő kisebb-nagyobb hangsúlyeltolódások. Komoly szerep jutott az igényes, sosem magamutogató humornak: észszerű és a szerzőhöz is közel álló belátás az apakereső tragédia súlyos pillanatait ezáltal oldani. És miközben a hat rátermett lányt nézem, ahogy magabiztosan uralják a keresztalakú kifizetőt, eszembe jut az is, amit már rengetegszer hallottam, tapasztaltam diákszínházi találkozók. A színház iránt érdeklődő sok lány és kevés fiú örök, megoldhatatlan dilemmájára célzok, amit bizony meg lehet fejteni így is, egyetlen merész ötlettel (ami bónuszként ironikusan visszautal Shakespeare saját korának „férfias” színházára is). Ráadásul a játsszók itt nem férfiakat játszanak, hanem a karakterek közösen megtalált lényegét, nemtől, kortól függetlenül. És eközben végig tudatában vannak, és tudatosítják azt is, hogy mindaz, amit látunk, „csak” színház.

A győri Arrabona csapat Fekete Anikó rendezte *Pírjelt* emlékeim szerint én jobban kedveltem, mint zsűritársaim. A *Peer Gynt* alapján nagy esztétikus felvázolt jelenetsor valójában reflexió, asszociációlánc Ibsen monumentális, színrevihetetlen könyvdrámája nyomán. (És igen, jogos a felvetés: ha valaki nem ismeri előlről hátulra a *Peer Gynt*-öt, simán eltévedhet a villódzó fények, a sokértelmű szimbólumok, a gyakori szerepcserék miatt.) Ha innen, vagyis céljai felől nézzük, az előadás teljesíti ígére-

tét: nem meséli el lineáris rendben *Peer*, *Ase*, *Dovre* papa és a többiek kalandjait, hanem az alkotók számára érdekes-értelmes részeket ragadja meg erős kézzel, és azok apropóján állít vagy kérdez. Áruklodó, hogy a *Peer Gynt* második felével, a föld körüli utazásokkal és a főhős enigmatikus találkozóival nemigen tudnak mit kezdeni a játsszók, itt csupán egy prózai felsorolásra futja (és bár ez a megoldás sem jó, valahol működőképesebb, mint a kőszínházak oly gyakori tanácsstalansága e felvonások kapcsán). Következtesen végigvitt a nemcsere: *Pír* lány, *Ase* az apja, és így tovább. A váltás nem izzadságszagú, hanem megokolt a játsszók személyisége, habitusa alapján. Ihletett képek, erős találatok követik egymást a színpadon, közülük is kedvencem a manóélet jelképező ügyes konstrukció, az egyszerre félelmetes és nevetséges malacálarc. Fekete Anikó rendezése tágas asszociációs mezőt nyit, amikor a szerelem megszületésétől az apa halálán át a fel-feltűnő sorsistennőig markáns mozgásokkal, erős jelenlétekkel operál.

A Zuti Krisztián rendezte *Csordultig* megoldatlanságával, kisebb sutaságaival együtt is a találkozó egyik leginkább figyelemre méltó előadása volt. Tantermi Csehovmix, nem akármilyen felállásban. Jó ideig érdeklődve, de sok mindent nem értve szemlélem a játsszókat, akikről csupán annyi derül ki, hogy egymást nagyon jól ismerő fiatalok, akik rég nem találkoztak, és akik között csupán ellentét, versengés, szeretet és szerelem teremt feszültséget néhány jelenet lezajlása alatt. Két tanterem között, meg a folyosón ingázva követjük a történeteket, már amennyire sikerül: attól tartok, az új helyszín számos kompromisszumra kényszerítette a rendezőt. Színészvezetésről gyakran beszélünk, de a nézővezetés intézménye sem elhanyagolható a színházban. A több helyszínen szimultán zajló előadások esetében a tapasztalt színházjáró jó eséllyel maga választja ki az igazán fontos jelenetet, itt viszont nem egyszer céltalanul kószáltunk a termék között. Apró szépségek, értékes pillanatok így is jutottak a kíváncsi vándoroknak, de ha valaki össze akart barkácsolni egy történetet a *Sirályból*, a *Platonoból* és az *Ivanoból* felcsipegetett epizódokból, nehéz dolga volt. (Azt meg az én Csehov-rajongó lelkem iratja le zárójelben, hogy az eredeti dialógok sokszor – sajnos – sokkal jobbak, mint maira átírt verzióik.) Csúsztattam kicsit, mert az egy történet valójában nem is cél: generációs flingszínház ez, és annak elsorangú, vagyis olyasmi, amiben nem kell ok-okozati összefüggéseket keresni, elég hagyni, hogy sodorjon a flow. A véletlen(nek tűnő) dramaturgia, a színpadon kívüli „élés” reprodukálása persze csapda: az ilyen típusú előadásokban az alkotónak tūpontosan kell tudni, mikor mire mi következik, és ha ez megvan, akkor sikerül valóban egyedülálló atmoszférát teremteni.

Két magyar klasszikus mű is színre került a miskolci találkozón. Petőfi *János vitéze* hálás alapanyag, a debreceni Adyák csapata Oláh Enikő, Kanyó Kata és Mechle Christian rendezésében egyetlen remek ötletre húzza fel az eposz részleges újramondását. A néptánc mint forma és eszköz jelenik meg, és ez garantálja a kifogyhatatlan energiákat a végig üres térben. Igen szellemes, ahogy a betyároktól a francia király udvarába érkezésig folyton megjelenik, sőt helyzetteremtő erővé válik a tánc, a mozgás. Egyszerű, apró kellékek jelzik a szerepátvételeket, és

jó nézni, ahogy egy porosnak bélyegzett iskolai kötelező olvasmány a fiatalok kezei között életerővel telik meg és legjobb formáját mutatja. Szellemes, ötletes, működőképes produkció, egy komoly bajom mégis van vele. Az előadásnak ugyanis egyszerűen nincs vége – Iluska meghal, Jancsi mintha minket kérdezne szerelme elvesztéséről, majd sötét. Kár, érdemes lenne kimunkálni a gondolatot.

Korban közelebb áll hozzánk, összességében mégis jóval avíttabbnak érzem Hubay Miklós *A zsenik iskolája* című darabját. A győri Raktár csoport és Lakatos Dorina rendezése rengeteg eldöntetlenséggel és/vagy nem igazán jó döntéssel küszködik. A börtöncellában órahosszat monologizáló rabot alakító Szijjártó Gyula elképesztő one man show-t produkál, néma rabtársa és még némább fogvartatója (mint utóbb kiderült, kényszerű döntések hátráltatták, hogy a miskolci repríz teljes értékű legyen) asszisztál fárasztó szömenéséhez. Fárasztó, de a szerep értelme és célja szerint az, vagyis most a játszót dicsérem: a szabadságról, a nőkről, a rablétről levegővétel nélkül fecsegő ürgét a legszívesebben faképnél hagynám tíz perc után, de hát mi is rabok vagyunk. Hogy sorsát végül megérdemli-e, nem tudom eldönteni, én mindenesetre a szabadulás után nagyon megkönnyebbülök.

Ha nem kanonizált, illetve a kánonhoz közel álló (a Hubay-anyagot bár nem ismerem, de ide sorolom) materiából, úgy magukból dolgoznak a leggyakrabban a diákszínjátósok. Kedvvel nézem ezeket a sokszor etüdökből álló, improvizációk nyomán születő előadásokat, amik legjobb esetben megmutatják, mire képes egy/a közösség. Ha ezeken belül lehetne alcsoportot megkülönböztetni, akkor a diákok által rendezett és játszott produkciókat kiemelném (bár – és elnézést, ha valakit kihagyok – emlékeim szerint Budapest, Debrecen és Szentes kivételével nemigen látok mindenestül a diákok grümdolta előadásokat, szóval nem biztos, hogy kell egy újabb skatulya).

A budapesti Vörösmarty Mihály Gimnázium 12. D-jének *Egy ajtó* című előadását Bolgár Kata és Puskás Vera jegyzi rendezőként. Látszik, hogy vicces helyzetgyakorlatnak indult a dolog: mit lehet kezdeni a színpadon egy tokostul berángatott ajtóval? Igen, millió dolgot, és bár az előadás hangos sikert aratott a játszó kortársai körében, én örök elégedetlenként mégis megjegyzem, hogy a lehetőségek számához képest igen keveset mutat meg a produkció. Amúgy a két lány és két fiú bravúros ügyességgel bánik (el) az esetlen, nem mindig engedelmes (és ahogy elnézem, nem is pehelysúlyú) ajtóval, elismerés nekik ezért. Fehérre mázolt arcuk bohócokat sejtet, de a némafilmek korát, a börtöncellát vagy a cirkusz világát is illúziókeltően idézi meg. Az érett pantomimes mozgáskultúra, a pörgős átváltozások, a kibontott poénok közé simán becsúszik néhány olcsó gag is, de hát olykor a játszóknak is pihenni kell, szóval ez is rendben van. Az előadás nyomokban dramaturgiát tartalmaz: ha a csoportnak még volna energiája foglalkozni az értékes előadáskezdeménnyel, akkor érdemes lenne ebbe az irányba tovább indulni. De ha nem, az sem tragédia: a siker így is garantált bármilyen közönség előtt.

A pécsi Müszi 11.c osztálya által bemutatott *Jött egy busz* is sok lehetőséget rejt magában. Herczeg Adrienn rendezése

rengeteg értékkel bír (különösen erős a zenei szövege), de egy külső szem biztosan jót tett volna végső formájának. A kerettörténet mint mindenkori kapaszkodó és biztonsági szelep az elején még csak-csak elműködget, aztán idővel elfeledkezünk róla, mert a jelenetek erősebbek lesznek, mint ami – elvileg – összefűzi őket. Egy buszon ülünk, az élet buszán (jó, ez leírva kínos), ahol a főszereplőt egy ismeretlen utastárs (netán a kalauz vagy a sofőr?) különböző szituációkba sodorja, illetve amolyan négy keréken gördülő Akárkiként terelgeti egyik helyről a másikra. Az előadás zenei rétegét már említettem, de vizuálisan is sikerül emlékezetes pillanatokat szerezni: az okostelefonon chatelést egyszerre lidérces és megmosolyogtató képben örökíti meg. Random jelenetek sorjáznak, köztük az intoleranciáról, a kirekesztésről, a szerelemről, a női versengésről is születik érdekes epizód. A túlgondolt és kidekázott színház sosem jó, a kedvencem itt is a banyatankjával a buszon végigvonuló, cifra káromkodásaival kondenzcsikot maga után húzó „öregasszony”, aki ok és cél nélkül köpi ki bűzös szavait, jelenete mégis velünk marad.

A kecskeméti Kadások Kadások Dóra rendezte *Left-lovers* című előadásának én egészen biztosan nem vagyok célközönsége. Azt hiszem, a szerelemről, mint sötét veremről beszél ez a sokszereplős, a csoportos és néhány játszót mozgató jeleneteket darabosan váltogató bemutató. Alapvető probléma van a belső arányokkal: a nem zeneértő füleim számára tökéletesen egyforma, mert teljesen jellegtelen és repetitív, bár megengedem, a kortársak számára jelentést hordozó popzenék hosszan, elviselhetetlenül hosszan szólnak. A szerelmi bánat, a csajozás és pasizás gyötrelmei, a kamaszkori bénázás hol találékony, de leginkább közhelyes, felszínes, néhol kifejezetten ízléstelen formában jelenik csak meg. A szakmai beszélgetésen a rendezőtől megtudtuk: nem kell ezt az egészet túlgondolni. Magyarul: nem kell ott nekünk jelentést keresni, ahol az alkotói szándék szerint valójában nincs semmi. Alapvetően tévesnek gondolom a diákokkal végzett munka illetően megközelítést, de hát kinek-kinek lelke rajta. A feltolt hangerő, az ügyetlen koreográfia, a vitatható szöveges megoldások és a megkérdőjelezhető pedagógusi hitvallás ellen minden érzékem berzenkedik.

Aki túl sokat jár színházba, egyre ritkábban találkozik azzal a fajta varázslattal, ami csak az igazán nagy előadások sajátja. Nem jó érzés arra rádöbbedni, hogy a rutin, a kimerültség, a hivatásosokat és struktúrára kívülieket valamiképp egyformán sújtó bemutatókényszer jó esetben is sokszor csak iparosmunkák sorát szüli. Nehéz erről a talajról elrugaszkodni, épp ezért kell különös megbecsüléssel és fokozott figyelemmel fordulni azok felé, akik a csillagok jótékony együttállása révén mégis képesek a magasba repülni. Igen, azért (is) beszélek másról, mert bajban vagyok a budapesti Nemes Nagy Ágnes Művészeti Szakgimnázium 11.b osztályának *Saga* című, Eck Attila rendezte előadásával. Az ok egyszerű: ezzel a fajta minőséggel, kérlelhetetlen ízléssel, következetes színpadi gondolkodással szököévente, ha találkozom, és tapasztalataimat most ne szűkítsük a diákszínjátósok mezőnyére. Pedig nincs itt semmi különös, ha kicsit megpiszkáljuk a dologot, és a végére talán az is kiderül, hogy az egyszerű miben és mitől nagyszerű. A *Saga* a germán-skandináv

mitológia ma (újra?) trendi, mert popkulturális ikonokká alakult hőseit szerepelteti, az ő ismerős vagy kevésbé használt sztorijaikat meséli újra. Az újramondás, a közös mesélés a habarcs ebben a csodálatos építményben, ami valójában a túlélés záloga: az archaikus társadalmaktól meg kellett volna tanulnunk, hogy a történetek újraélése szavak és cselekedetek révén minden közösség masszív pillérét jelenti. Eck Attila és alkotótársai értő szemmel, érzékeny kézzel nyúlnak az emberiség legősibb tudását magában rejtő mítoszokhoz. Regisztrálják bennük az általánost, felismertetik az egyedit, és eközben lazán „átvernek” minket. Mielőtt valaki félreérti: jófajta, ízig-vérig színházi család ez, hiszen a hét napra, azaz hét történetre szabdalt előadás közepe táján kezd derengeni, hogy Thor, Loki, Odin, Baldur és mások ökonomikusan elmesélt, illetve kevés eszközzel, célirányosan eljátszott sztorijai korántsem a képregényekből, a filmvászonról meg az eladási statisztikákat döntő ponyvaregényekből ismerősek annyira. Dehogy, ez itt a mi életünk, meg a játszóké is persze: ott a család mint origo és kályha, a szülők és gyerekek, esetleg a testvérek korántsem konfliktusmentes élete, a féltékenység, a versengés, a küzdés. És ott van a hiány, a gyász, a veszteség is. Az élmény intenzitását nehezen tudom szavakkal megragadni, de olyan ez az egész, mintha a görög istenek és hősök történeteit valaki egy

shakespeare-i királydrámába oltotta volna, hogy végül megfűszerezze az egészet egy vérprofin megírt tévésorozat minden erényével. A hipnotikus élő zenéről, a kreatívan újrahasonosított játéktérről, a végig logikus dramaturgiáról, melyek mind a kivételes élmény lényeges építőkövei, nem írok itt részletesebben, viszont a játszókról muszáj mondani néhány szót. Egy fél osztály, tehát kisebb tömeg szerepel az előadásban, ami szinte csábít abba az irányba, hogy néhány főszerep és sok epizodista kényes egyensúlyát szemléljük a színpadon. Ehelyett itt alázatos csoportmunkát látunk, ami jelenetről jelenetre szólókban, párosokban, kisebb csoportokban képes kiteljesedni. Másképp mondva: mindenkinek lesz arca, karaktere, mindenki komfortosan mozog a mitikus térben és időben, mindenki tudja váltogatni az elvont és a konkrét, a szimbolikus és a nagyon is földhözragadt elemeket játékában. Eck Attila előadása mára elveszett, mert elfelejtett tudást jelenít meg érzékletes képekben. Korokon, tereken átívelő ismeretet, annak a tudását, hogy az istenek is az emberek leszármazottai és fordítva. Hogy mind egyformák vagyunk. Hogy mind különbözőek vagyunk. Hogy mind rettenetesek vagyunk. Hogy mind csodálatosak vagyunk. Én azért járok színházba, hogy ezzel a felismeréssel szembesüljek.

I. Országos Diákszínházi Fesztivál – kék szekció

– Van remény –

Szemerédi Fanni

Az I. Országos Diákszínházi Fesztivál versenyprogramjának egyik felét végigkövetve elmondható, hogy a témaválasztást és a formai megoldásokat, az előadások nyelvezetét illetően is sokszínű, változatos a kép. Láttuk klasszikus drámai szövegek hagyományos és újragondolt feldolgozását, visszatérést a rítusokhoz, a groteszk eszközeivel kísérletező töredezett történetmesélést – a diákok önálló munkáját, improvizációkra és intim, személyes vallomásokra épülő, megrázó és zavarba ejtő előadást, Az ember tragédiájának gondolatmenetét a Mátix virtuális valóságába oltó „plakátszínházat”, a csapat tagja által írt drámát az álarckok levetéséről és egy felszabadító, humorra és frissességre építő, felerészben improvizációkból álló, s mégis pergő, gördülékeny vándorlószínházat.

A saját szövegek tendenciózusan problémaközpontúak: a virtuális identitás szétbomlása, zaklatás, kirekesztés, nem kívánt terhesség, féltékenység, drogfüggőség, családi konfliktusok – mind humorról, természetességgel, őszinteséggel feldolgozva. De akad olyan csapat is, amely kevésbé személyes, mint inkább lokális és globális problémákat mutat fel. Az alapérzet az, hogy valami probléma van a világban és bennünk. Több előadás központi eleme a problémák megnevezése, felvázolása, ábrázolása, kifejtése. A megoldás keresése és megmutatásának lehetősége, módja azonban előadásonként más és más. Legtöbbször nincs megoldás, marad a kérdés, mint például a szentesiek *Na most akkor...* című produkciójában, ahol az előadás legerősebb szándéka – és a dramaturgia is ezt az ívet építi fel – az egyértelmű ellenpólusok, sztereotípiák felől in-

dulva fokozatosan ezek megkérdőjelezése, a határvonalak elmosása, a kérdések felé haladás. Az Erdős Virág allúzió keretként működik, de míg az előadáskezdő felütés még csak témaadó, addig a záró vers hatalmas kérdőjellel és ugyanakkor felszólítással formálja az előadást. A megoldás lehetőségei iróniával keverednek a *Kányavár* és a *Születésnap* című előadásokban, míg színpadilag hitellessé válnak a *Gondolatébredők* című előadásban.

Ami minden előadásban és az azokat követő szakmai beszélgetéseken is kiviláglott: a diákok és a tanárok elhivatottsága. Utóbbiakkal beszélgetve láttam bele ebbe a világba, ahol előfordul, hogy egy csapatnak nincs saját próbahelye, és próbáról próbára „szerválni” kell termet. És mindezt a legkisebb önsajnálattal vagy panaszkodás nélkül, szeretettel, tetterővel és tettvággyal, küzdelemmel és küzdeni akarással teszik. A diákok nagyon komolyan veszik a színházcsinálást. Nem csak heti egy alkalommal, hanem akár napi szinten több órát próbálnak, maguk gyártanak maszkokat, bábokat, animációs filmeket az előadásokhoz, a színpadon a feladatukra koncentrálnak, a játékot komolyan véve, a játékörömet mégsem feledve vannak jelen. És tényleg JELEN vannak. A szakmai beszélgetéseken fény derül a háttérre, a hozzáállásukra: a színházi előadás mögött bújó reneteg munkára, gondolatra, drukkra, anyaggyűjtésre, nyári tábori próbákra, bakikra, akár személyes nehézségekre. Mindenki nyitott a párbeszédre és a vitára; érvekkel, érzésekkel védve a közös munka kincsét. Ami szintén feltűnő: az egyéni teljesítmények is mindig a csapaton belül értelmeződnek, annak

kontextusában léteznek, nincs egyéni villogás. Egymásért figyelés van, csapatjáték.

Nem a megtekintés időrendjében és nem is a díjak sorrendjében, de vegyük sorra az előadásokat!

Két klasszikus is feldolgozásra került. Büchner *Leonce és Léná*-ját a nyíregyházi Szín-Tézis Csoport Császári Viktória vezetésével állította színpadra. A sokrétű, talányos, egyszerre költői és filozofikus, bonyolult szöveg-szöveget figyelmes értelmezéssel, az egyes helyzetekre koncentrálnak, üres térben, csak néhány kellék és jelmez segítségével, szép és visszafogott játékként választva adják elő. Mivel kevés a kellék, ezért minden kiemelt jelentőséget kap: egy kötél a nyakban, egy műanyag flakon, egy bőrönd, egy álarc. A néző minden figyelme a színészi játékra koncentrálódik. Ami feltűnő, a szereplők érzékelhető biztonságérzete a színpadon. Teret teremtenek a saját alakításaiknak. Farkas Fanni nemcsak egy okos és lázadó Lénát játszik, de egy nyugodt, nőies és magabiztos Lénát is. Mészáros György szintén magabiztos udvari bolond Valerio szerepében. Minden harsányság, túlzás nélkül pimasz és friss. Nem bohóc. Bolond. És az nagy különbség. Érdekes, hogy a találkozások kifejezése mindig mozgással történik. Akár az érzéki (élveteg?), akár a fiatalok lényének legbelsejét megérintő szerelemről, akár az intellektuális társjátékpajtás megtalálásáról van szó, mind fizikai kontaktuson keresztül történik, legyen az érintés, tánc vagy verekedés... Izgalmas, hogy Somlyai Kata a mozgásra építi figuráit – legyen az csábító szerető vagy elcsigázott társalkodónő. Juhász Péter szintén biztonsággal viszi végig a herceg szerepét. A feladat azonban talán túl nehéz: nehéz egyfolytában melankolikusnak, mélabús felhőnézegetőnek lenni a színpadon!

A VMG 12. D osztálya Papp Dániel vezetésével vitte színre Dürrenmatt *A nagy Romulus* című művét. A többszintes díszlet egyszerre emelvényrendszer, a hatalom különböző lépcsőfokait jelenítve meg fizikailag, és pást, aminek két végéről farkasszem nézhet alattvaló és császár, császár és összeesküvők. Az emelvényrendszer trükkös, mert szétbontható, alá is lehet bújni – a játékos minden lehetőséget meg is ragadnak a kreatív használatra, és még elbújva is játszanak! Az uralkodói család tagjain és a baromfiudvar lakóin kívül minden egyes alattvaló, ha nem is a hülye járáskor minisztériumból, de mindenesetre a furcsa mozgások, deformált testek és kifecamított mozgulatok világából érkezett: ezzel a természetellenes, kifacsarodott viselkedéssel jár a hatalomhoz való tartozás, attól való függés. Vonatkozik ez a derékban derékszögbe hajló, bort saját ereikből csapoló udvaroncokra, a hősi pózok paródiáiba merevedő miniszterekre (emlékezetes pillanat a belügyminiszter szerelmezése a trónszékkel) és hadvezérekre, a karok nélkül visszatérő, csak fejével „gesztikuláló” háborús hősről (Takács Olivér figuráját egy tömbből faragja, koncentrált szándékkal, erős jelenléttel dolgozik), a Bizáncból érkező uralkodó, akinek a mozdulatai is ornamentikát járnak (egészen egyedi mozdulatrendszerben). Az emelvényrendszer szinte minden négyzetcentiméterére „be van játszva”: a baromfiudvar minden egyes tagjának külön arca, személyisége van, állandóan színen vannak, méghozzá a legnagyobb természetességgel, külön egyéni feladataik, küldetések vannak, és a teljes játékidő alatt külön életet élnek, megvan a saját

történetük, drámájuk. Bámulatos, hogy színpadi jelenlétük egyszerre alázatos, mert mindegyikük tudja a kisagyában, hogy „odafent történnek a sorsfordító történések”, és egyszerre öntudatos, játékos, friss. Jelentős feladatot kap Gloviczki Bernát Romulus szerepében. Az általa megformált figura játéka onnantól ébred igazán erőre, mikortól a császár végre elérni látszik célját, és kimondhatja az igazságot. Addig azonban mintha keretek közé lenne szorítva: beskatulyázza saját magát is, és így nem marad tér az árnyalatok kidolgozására.

És akkor nézzük a problémaközpontú, saját szöveg megírásával létrejött előadásokat!

A *Kányavár* alaphelyzete egy klasszikus csapdahelyzet: hét diák és egy tanár maradnak a külvilágtól elzárva, a külvilággal való kommunikáció lehetőségét és a virtuális identitást biztosító telefonok nélkül. Az összezártságban konfliktusok robbannak ki, álarcok hullanak le, titkok bukkannak felszínre. A karakterek erőteljesen „valami-lyenek”. Van itt önző, vagány csaj, mély érzésű bölcsész lány, legszebb lány, egyszerű és kedves lány, egyszerű és kedves srác, néma lány, szentfázék és egy kedves és ártatlan, ízes beszédű tanár bácsi. Kár, hogy utóbbi kettő erősen a karikatúra irányába mozdul el. Érdekesebbnek találtam volna, ha nekik is lett volna valamiféle igazságuk, hitelük, és nem arra használják nagyobb részt a karakteriket, hogy lehessen kin élcelődni. A magam részéről még néztem volna, ahogy minden szál kibomlik, mielőtt a konfliktus kirobbanna. A cselekményvezetés nem lineáris: időutazunk, flashbackekből tudhatjuk meg, mi is történt egy-egy szereplőpáros között a múltban. Persze a legnagyobb feszültség nem a lehangosabbak körül van, hanem a néma lány körül sűrűsödik. A konfliktusok nem oldódnak meg. Némileg ironikus a „motiváló reklám” hurraoptimizmusa és kicsattanó életkedve, majd a visszakapott mobiljaikba mélyedő magányos hősök zárótablója is. Nincs megoldás sem a virtuális identitások valódival való lecserélésére, sem a kellemetlen igazsággal való szembenézésre... vagy legalábbis jelzést kapunk rá, hogy ha van is, küzdelmes...

A Szentesi Horváth Mihály Gimnáziumból érkezett *Na most akkor...* Szebeni Zoltán rendezésében a fesztivál legbátrabb és legzavarbaejtőbb előadása volt számomra. Az Erdős Virág verse alapján íródott felszólítás a nemi szerepekkel kapcsolatos kérdések megfajlására vonatkozik. Illetve kihív. Kihívja azokat, akik azt gondolják, hogy ezek a szerepek egyértelműek. És bebizonyítja nekik, hogy nagyon nincs igazuk. A színpad U-alakú pástjának két szára és a közte lévő üres tér nagyszerű terepe a zsúfolt tömeg- és bulijeleneteknek, a catwalkoknak, a látványos szembenállásoknak, az egy-kettő és hármas osztátúság fizikai leképezésének (magányosan – párban – kettős / átmeneti nemi identitással élni). Az előadás dramaturgiai íve is így van felépítve: az egyértelmű, bináris rendszerben értelmezhető sztereotípiáktól (macsó, csajokat leszólító, igazából szerencsétlen nagymenők az egyik végén, feminista aktivista megafonnal és keretnek magukat cícomázó, sminkelő cicák a másikon) a határok elmosása felé, az állításból a kérdőjelek felé húzódik. A játék pontos és nincs pardon: státus-hullámvasúton ülnek a szereplők. Menőségből szégyenbe, magányból egybeolvadásba,

és fordítva, keményből líraiba jutnak el gyors váltásokkal. Tömeg és egyén bravúrosan mozog, egymásnak keretet adva, egymást át- és újraértelmezve: hatásosak az ellenpontozások. Mindenki érzi a tempót, az előadás ritmusát, és a saját helyét az egészben. Buzog-bugyog a játékkedv. Ami a két végpont között van, az őszinte, pimasz és vakmerő. Mert személyes. Felmerül a kérdés, hogy nem túl személyes-e. Megrendítő, felkavaró, ahogy egy férfi testbe született lány monológját hallgathatjuk megpróbáltatásairól, megaláztatásairól, fizikai átalakulásáról, vagy ahogy a fültől fülig cipzárzott szájú áldozatok hallgatóságukat megtörve az őket ért zaklatásokról beszélnek. Érzelmileg és intellektuálisan gyomros, pedagógiailag kérőjel.

A Vörösmarty-s 12. D osztály saját, önálló előadása szintén „forró topicot” választ, és rendhagyó formát ad a feldolgozásnak. Az előadás érdekessége és értéke, hogy a diákok maguk dolgoztak rajta, külső „felnett”, rendezői segítség nélkül. A témaválasztástól kezdve az anyaggyűjtésen, tréningezésen, kutatáson, kísérletezésen, szövegíráson keresztül a dramaturgiai, rendezői és minden egyéb (pl. animáció és maszkl elkészítése) alkotói munkát ők maguk végezték. Céljukat – hogy a témát didaxis, erkölcsi ítélet és szenvelgés, szentimentalizmus nélkül ábrázolják – sikeresen elérték. Groteszk és humoros elemeket használva tartották távol magukat az érzélgősségtől és a tanulságok, tanácsok megfogalmazásától. A jelenetek önmagukban kerek egészet alkottak, maga a lineáris történet azonban széttöredezett. Úgy tűnt nekem, hogy ami az előnye, az lett a hátránya is az előadásnak: a sokféle ötlet, amik önmagukban kreatívak, invenciózusak voltak, és olyannyira megállták a helyüket, hogy egy egész jelenetet lehetett rájuk építeni, széttartóvá, mozaikossá tették a nagy egészet. A vallásos szülők szörnyekké változása, a rémálom-jelenet vizuális megoldása (óriásfejű férfifigura, stroboszkóp, és a köldökzsinórban fennakadó, azt kétfelé húzó anya és lánya), az animációs kisfilm vetítése, a rezidensek lapos viccei, majd teljes részvétlensége, a műtétet mint szétfürészelést ábrázoló jelenet, a gázalarcot viselő halálangyal, a leértékelt, akciós abortuszt kereső barátnő az edzőteremben, a némaság a párkapcsolatban: önmagukban mind egy-egy jó ötlet, forma kibontásai. Mégis: megbontják az egészet. Ha különálló etűdökként nézem őket, egy téma variációira kidolgozott jelenetekként, akkor megállják a helyüket. Ha előadásként, akkor talán túl eklektikus az összkép. A nézővegzáló részt én nem éreztem az egészhez organikusan tartozónak. Levált az előadásról, és számomra nem gazdagította az értelmezést. Azonban a központi kép, ami végighaladt szinte az összes jeleneten, és meghatározta a mozgást, a térkezelést is, erős jelként ég bele az ember emlékezetébe. Egy egyszerű, de nagyon szép és jól működő ötlet: az anyát és a magzat lehetséges jövőbeni, kislány korú énjét derékban összekötő hosszú kötél – ez a kép egyszerre konkrét és szimbolikus, alapnak kijelöli a valóság feletti síkot, és segítségével megjelenhetnek a döntéshelyzet legfontosabb kérdései, érvei. Gyönyörű ötlet!

A miskolci zrinyisek *Gondolatébredtők* című előadásának alapja szintén a diákoktól származik, de az összeállítás, színpadravitel Lukács Ákos munkája. Rengeteg filmes, irodalmi idézet, utalás, klasszikusok motívumai

jelennek meg a színpadon. Virtuális valóságba kerülünk, ahol a játékszabályokat egy játékkészítő alkotja, és bemutatja egy lassan saját tudatra ébredő programnak, hogy a történelem során hogyan jutott az emberiség egy eléggé kétségbeejtő helyzetbe – ami nagyjából a jelenünket képezi le (a profit érdekében a természet kizsigerelése, a Föld fokozatos pusztítása, és a hatalom érdekében az emberek lelki és fizikai romba döntése). Az ember tragédiája a *Mátrix*-ba oltva – de fel-felbukkan benne a *Monty Python*-tól kezdve a k2 Színház *Emberek alkonyáig* sok-sok egyéb „klasszikus” motívum is. És mivel ismeretterjesztőként is funkcionál az előadás, hangbejátszások révén lexikális információt, adatokat is kapunk. Engem az Egyszer volt az Élet/az ember című rajzfilmsorozatokra is emlékeztetett. Madách klasszikusának és az amerikai filmeknek a dramaturgiáját egyszerre követve azonban összekeveredik a kép. Az ember tragédiája sorban végállapotokat, rendszerek hanyatlását, haldoklását mutatja meg. Ez egybevágna a mostanában nagyon kedvelt disztópiák alap gondolatával. Azonban mivel az amerikai filmekben mindenképpen a hős győzelme, felülkerekedése és diadala kell a happyendhez, ennek érdekében a színdarab írói kénytelenek voltak egy színházilag fel/megoldhatatlan és éppen ezért hiteltelen megoldást választani: egy disztópia végére egy varázsütéssel happyendet kerekíteni. Érezhetően a csapat célja bizonyos előítéletek, sztereotípiák lebontása volt, ám az eredmény ellentmondásos, hiszen ezek használatával éppen ellenkezőleg: feloldás helyett megerősítették őket. Úgy éreztem, túl nagy problémákkal kezdtek el foglalkozni, olyan hatalmas témával, ami agyonnyomta őket, nem tudtak belőle kikeveredni. Fontosnak tartom még megjegyezni – bár ez a téma az előadást követő szakmai beszélgetésen sajnos nem került megvitatásra –, hogy a néző megszólításakor fel kell készülni a lehetséges válaszokra, és a szerint reagálni. Nem szerencsés – mert nem igaz – úgy tenni, mintha a megszólított néző azt mondta volna, amit vártunk tőle. Úgy gondolom, gondolatot ébreszteni inkább kérdésekkel lehet, kevésbé kijelentésekkel. Erre hívtuk fel a csapat figyelmét a beszélgetésen is.

És igen. Vannak olyan helyzetek, konfliktusok, amiket ott, az adott előadás keretén belül nem tudnak a szereplők megoldani. Erre jutott a *Születésnap* című előadás csapata – a Berze Pécsről – is, Ákli Krisztián vezetésével. Azonban olyan izgalmas helyzeteket teremtettek, annyi lendület, életerő, játékkedv, pimaszság, ironia, humor és mindennek-ellenére-optimizmus volt bennük, hogy a finálé „megoldásai” mégis felszabadítóan működtek, hiszen egyszerre volt az „és mindenki megtalálja párját-happyend” esetlen, ironikus, bájos és szellemes. A helyspecifikus vándorló előadás Miskolcon a Földes Gimnázium különböző tereibe költözött: egy-egy jelenet hangulatát előrevetítő aláfestőzene mellett vándoroltunk teremről pincébe, pincéből udvarra, tettünk egy nagy kört futva az épület körül, majd jutottunk el a harmadik jelenetben várakozást keltően emlegetett buliba, és bulizhattunk együtt egyet a szereplőkkel – de nem ez volt a vége... A jelenetek elhangzó szövegének körülbelül a fele improvizáció volt, a fontosabb pontokat, azt, hogy honnan hová kell eljutni, rögzítették, ezeken a kereteken belül azonban megvolt a játszóknak szabadsága. Amivel fantasztikusan tudtak élni. Magabiztosan mozogtak és beszéltek, léteztek

a jelenetekben belül, jól időzítettek, jól dolgoztak csapatban, figyeltek a többiekre és magára a jelenetre, éberek, lendületesek, életrevalók és humorosak voltak mindannyian. Az első jelenet egy családi szülinap, vagyis egy családi konfliktus köré épült: egy kamasz lány és az ő integritását, magánéletének határait megsértő szülők közt fellépő kommunikációs zavarokról, zsákutcáról szólt. Jól működő humorforrás a lány problémáinak kontrasztot állító (és ugyanakkor részben éppen a problémáit generáló) halk szavú, mindig nyugodt és elfogadó, magát a spirituális bölcselkedéstől mértékkel óvó, adott pillanatban táncra perdülő apuka, a flegma, pofátlan lánytestvér és az extrém-dilis barátnő. Probléma-megoldatlanul, majd-hogynem tetőpontnál távozunk, hogy egy sötét pincébe menjünk. Amilyen sejtelmes a helyszín, éppen olyan sejtelmesen bontakozik ki a jelenet. Egy szemétdomb közepén kvázi hajléktalanként élő lányba próbál egy jóindulatú, kissé fura szociális munkás barátnő és egy szuper-agilis ikertestvér életkedvet táplálni – a születésnapján. De nincs esélyük az óriásnyuszival szemben. A szabad ég alatt az udvaron három szingli lány szövetsége egy szülinapi találkozó alatt bomlik szét – persze, hogy a fiúk miatt. Innen már csak a buliba mehetünk, aminek a végén még kapunk egy minden szál elvarrását tartalmazó finálét. Meg egy nagy adag életkedvet a hazaútra is!

A Nemes Nagy Ágnes Művészeti Szakközép 11.B osztályának előadása Gyevi-Bíró Eszter rendezésében bizonyos tekintetben kilógott a sorból és kitűnt abból. Két orosz népmese összedolgozásával és annak előadásával egy mitikus időt teremtettek a színpadon. Kikerültünk a hétköznapi időszámításból és tempóból, és belekerültünk valamiféle időtlenségbe és egy a miénktől különböző

ritmusba, sebességbe. Amit a játékosok végig következetesen tudtak tartani, nem estek ki belőle egy pillanatra sem. Együtt mozogtak, együtt lélegeztek, úgy működtek együtt az előadásban, mintha egy lény különböző testrészei lennének: egyek voltak, mégis mindenki a maga szerepét töltötte be a nagy egészben. Organikusan. Megfelelő tempóban. Tulajdonképpen a megküzdés, felnőtté válás férfi és női rituáléját gyúrták egyggyé *A mezők fehér lovagja* és a *Szépséges Vassziliszsa* történetének egybefonásával, de a lényeg itt mégis a más minőségű történő átalakulás volt. Egy-egy játékos számos szerepet alakított, egyikből másikba ugrott, tartotta a többieket, alájuk játszott, tömegben egy arc volt a sok közül, vagy főszereplő, mindegy: olyan jelenléte volt, ami megteremtett egy egységes erőteret. Akár az egy formát kiadó csoportos mozgások (Baba Jaga háza), akár a páros kontakttánc (Vassziliszsa és a baba egyévválása), akár a csatajelenetek, akár a Baba Jaga óriásbáb, akit – ha jól láttam –, négy ember mozgatott egyszerre, amitől polipszerű, élő és holt anyagból összeálló lényvé vált: minden mozdulat kidolgozott, pontos, koncentrált volt. Schol egy kizökkenés. A mitikus történetet idézőjelbe tevő ironikus kiszólások, gegek időzítése is tökéletesen működött: humorral itatta át az ősi küzdelem történetét. Ezen felül azonban egyéni teljesítmények is kitűntek (Vassziliszsa és a fehér lovag dala meg-megállították az időt). *A mezők fehér lovagja* felemelő, minden pátosz nélkül. Tartalmas, hiteles, „egyben van”, akár a szöveget, akár a mozgást, akár a népzeneiből összeálló zenei világot, akár a jelmezeket, akár a hangszereket, játékos tárgyakat, akár magát a játékot nézzük. Ahogy a zsűribeli színész kollégám mondta: ez az előadás aznap este elszállt.

XXIX. ORSZÁGOS DIÁKSZÍNJÁT SZÓ TALÁLKOZÓ

Szolnok, Aba-Novák Agóra Kulturális Központ, 2018. április 27-29.

Balla Richie

A 2018-as Országos Diákszínját Szó Találkozóznak idén Solnok adott otthont. Míg az I. Országos Diákszínházi Fesztivál sokkal feszítettebb, az arany minősítést szerzett előadásokat felvonultató programsorozat volt, úgy a XXIX. ODT inkább a találkozájelleget öltötte magára. Olyan találkozó, mely során nem a megmérettetés áll a középpontban, hanem a közös tréningek, szakmai és emberi párbeszéd. Idő a találkozásra. A XXV. Globe Fesztivál kiegészítőprogramként szerepelt. A regionális zsűri ajánlására 16 csoport kapott meghívást a 7 regionális rendezvényről, 14 ezüst minősítéssel és 2 bronz minősítéssel értékelt csoport (*az észak-magyarországi régióban nem került kiosztásra ezüst minősítés*).

A válogatási szempontok a következők voltak:

- *Közösségi alkotás:* A csoport jelenlegi képességeinek megfelelően került kiválasztásra a feldolgozandó anyag. Mindenki saját képességeihez mérten látja el színpadi feladatát.
- *Szakmai kíváncsiság a többi csoport irányába:* A csoport a régiós fesztivál egészén képviseli magát, a lehetőségeihez képest teljes létszámban. A többi csoport előadásaira nézőként érkezik, a moderált beszélgetéseken részt vesz, hozzászól, kérdez, aktívan jelen van. Fontos, hogy a fiatalok nyitottak legyenek egymásra, érdekelje őket a másik véleménye és a sajátjukat is szívesen elmondják, hiszen az ODT-n ennek a jellegű attitűdnek fontos szerepe lesz.